

СУТНІСТЬ ІННОВАЦІЙ ТА ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У МИСТЕЦЬКІЙ ОСВІТІ

В статті розглядаються інноваційні процеси, які сприяють становленню сучасного художественного освіти. Розкрито суть поняття "інновація". Розглянуто методи практичного застосування інформаційно-комунікаційних технологій в процесі підготовки вчителя художественних дисциплін.

Ключеві слова: інновація, інформаційно-комунікаційні технології, художественне освіти, засоби мультимедіа, комп'ютерні музикальні системи.

Модернізація сучасної освітньої системи вимагає постійного підвищення її якості, оновлення змісту й організаційних форм, а також є найважливішим чинником інтеграції інноваційних технологій, спрямованих на підвищення результативності навчання. Навчальний процес в Інститутах мистецтв з його переважаючою формою творчих та індивідуальних занять також вимагає спеціальних підходів й змін у поданні навчального матеріалу та його контролю. Завдяки сучасним досягненням науки відбуваються зміни у методиці викладання та застосовуються нові педагогічні стратегії, тобто інтегруються інноваційні технології в освіти.

Для розгляду сутності ознак інноваційних педагогічних технологій слід уточнити поняття «інновація». У педагогіці термін «інновація» інтерпретується як нововведення, що поліпшує хід і результати навчально-виховного процесу. Воно має латинське походження і в перекладі означає оновлення, зміну, нововведення, новаторське рішення [2].

Ярмаченко М. Д. роз'яснює, що термін інновація спочатку використовувався в лінгвістиці, переважно в галузі морфології. Нині використання цього слова-поняття дуже поширилося, особливо в галузі освіти і педагогіки. До інновації відносять різні нововведення в діяльності навчально-виховних закладів та в здійсненні навчально-виховного процесу [4].

Для відтворення повноти контексту слід зазначити, що термін «нововведення» є одним з основних понять, яке обговорюється в інноваційній педагогіці. Будь-яка інновація – це відносне поняття. Нововведення може дуже швидко стати надбанням багатьох, увійти до масової освітньої практики та згодом може застаріти. Новизна завжди має історичний характер, вона народжується в конкретний час і розв'язує задачі конкретно-історичного періоду.

Інновації в освіті – природна та необхідна умова її розвитку відповідно до постійно змінних потреб людини та суспільства. Сприяючи, з одного боку, збереженню нескороминущих цінностей, з іншого боку інновації несуть в собі відмову від всього застарілого та віджилого, самі закладають основи соціальних перетворень [1].

Науковці розглядають різні підходи щодо визначення сутності інноваційної педагогічної діяльності та її структури. Відмінні тлумачення цього поняття різними авторами викликані неоднаковим баченням основної суті та радикальністю нововведень. Деякі з них вважають інноваціями тільки те, що вносить радикальні зміни в певну систему, інші – навіть незначні нововведення.

На думку Сластьоніна В.О., інновації – це комплексний процес створення, розповсюдження та використання нового практичного засобу в галузі техніки, технології, педагогіки, наукових досліджень.

Інші науковці заперечують цю думку і вважають, що інновації не можуть зводитись до створення засобів. Підласий І.П. вважає, що інновації — це поєднання ідей, процесів, засобів та результатів для якісного вдосконалення педагогічної системи [5]. На думку Загвязинського В.І., нове у педагогіці – це не лише ідеї, підходи, методи, технології, які у таких поєднаннях ще не висувались або ще не використовувались, а й той комплекс елементів чи окремі елементи педагогічного процесу, які несуть у собі прогресивне начало, що дає змогу в ході зміни умов і ситуацій ефективно розв'язувати завдання виховання та освіти [3].

Однак слід розрізняти поняття "новація" та "інновація". Вітчизняним та світовим науковцям властива багатогранність поглядів на сутність поняття «інновація». Терміни «новина», «новація», «інновація», «нововведення» широко використовуються в літературі, у повсякденній практиці та нерідко ототожнюються, хоча дещо різняться за своєю сутністю. Ці терміни об'єднують те, що вони відображають розвиток, оновлення. Ці поняття («нове», «новина», «новація», «інновація», «нововведення») віддзеркалюють шлях розвитку, який веде до змін через прискорення поступовості руху та оновлення всіх елементів процесу: принципів, методів, цілей, що потребує подолання укоріненних звичок, взаємозв'язків, стійких тенденцій та породжує нову якість, як-то: оновлену

матеріально-технологічну базу, систему управління, суспільні відносини, новий спосіб життя, новітні життєві стилі [6].

За міжнародними стандартами інновація визначається як кінцевий результат інноваційної діяльності, втілений у вигляді нового або вдосконаленого продукту чи технологічного процесу, який використовується в практичній діяльності або в новому підході до соціальних послуг [7].

На думку Краснокутської Н.В., інновація — це кінцевий метод, принцип, новий порядок, винахід, новий продукт, процес, якісно відмінний від попереднього аналога, що є результатом інтелектуальної діяльності, закінчених наукових досліджень та розробок. Світ новацій надзвичайно великий і не зводиться тільки до техніки та технології. Термін «новація» вживається щодо всіх новин як у виробничій, так і в організаційній, фінансовій, науковій, навчальній, соціальній сферах, щодо будь-яких удосконалень, які забезпечують зменшення витрат або створюють умови для зміни способу життя [6].

Чимало наукових дискусій серед професорсько-викладацького складу та фахівців викликала інформатизація освіти, яка полягає в інформатизації навчально-педагогічної діяльності з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. Впровадження інноваційних технологій — це процес пошуку, який тісно пов'язаний з розвитком нетрадиційних форм, методів і засобів навчання, заснованих на перевагах інфокомунікативних технологій. Він відрізняється багатогранністю теоретичних поглядів і досвіду впровадження педагогічних інновацій.

Особливо це стосується мистецьких дисциплін, адже ставлення до проблеми комп'ютеризації навчання мистецьких дисциплін неоднозначно. Далеко не всі згодні з тим, що в мистецькій освіті це доречно, корисно та необхідно. Комп'ютер із його можливостями привабливий, передусім, тим, що по-новому забезпечує процеси комунікації в навчанні музикантів. Існує точка зору, що будь-яке використання комп'ютера і є інноваційним підходом. Науковець Тарасєв Г.Р. заперечує таке твердження і вважає, що для інновацій недостатньо оновити форми подачі матеріалу чи контролю. Інновації - це значні, принципові зміни, навіть реформи у методиці [8]. Вони є результатом наукових пошуків, передового педагогічного досвіду окремих учених та колективів, тобто самі по собі інновації не виникають.

Разом з тим слід зазначити, що проблема підготовки вчителя мистецьких дисциплін до інноваційної діяльності досліджена недостатньо. Зокрема, не відпрацьована суть і структура таких важливих якостей особистості, як інноваційна культура та компетентність. Так само не визначена модель системи у підготовці вчителя мистецьких дисциплін до інноваційної діяльності та критерії її оцінювання.

Недостатня розробка проблеми знижує результати роботи по впровадженню інноваційних технологій у заклади освіти мистецького спрямування.

З власного досвіду педагогічної роботи можна зазначити, що ці процеси розробляються стихійно. Далеко не всі студенти та вчителі володіють науковою інформацією про зміст інноваційних технологій, також відсутні сформовані поняття і уміння використовувати набуті знання в нових умовах професійної діяльності.

Відсутність фахових розробок даної проблеми знижує результати роботи щодо впровадження інноваційних технологій, а недооцінка ролі самоосвіти у збагаченні свого теоретичного, психолого-педагогічного та наукового методологічного рівня породжує проблему підготовки майбутніх вчителів мистецьких дисциплін з використання інформаційно-комунікаційних технологій.

Мистецька освіта на сучасному етапі розвитку характеризується швидким зростанням обсягів інформації та інтеграцією інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес. Це пояснюється візуальним унаочненням програмного матеріалу, що дозволяє краще зрозуміти та засвоїти абстрактні поняття, сформувані практичні вміння та навички.

Серед українських учених проблему інтеграції ІКТ у галузь мистецької педагогіки досліджували та запроваджували: М. Близнюк (формування інформаційної культури студентів), В. Луценко (аранжування на комп'ютері — як засіб розвитку творчої активності майбутнього вчителя музики), З. Майборода (використання інформаційних технологій на уроках музики), Л. Покровщук (розвиток творчих здібностей засобами комп'ютерних технологій), А. Карнак (нові комп'ютерні технології в сучасній музиці та концепція творчого процесу), В. Орлов (професійне становлення вчителів мистецьких дисциплін) та ін.

Однією із головних проблем сьогодення постає професійна підготовка вчителя мистецьких дисциплін у галузі інформаційно-комунікаційних технологій та застосування комп'ютера як прикладного інструмента, який є засобом навчання та предметом вивчення. У зв'язку з цим ефективність наукової, навчальної та навчально-методичної діяльності багато в чому визначається можливістю доступу фахівців до новітньої наукової, технічної, мистецької інформації, та світових

інформаційних ресурсів.

Розглядаючи проблему комп'ютеризації музичної освіти, можна помітити якісні зміни. Скажімо, у Росії деякі доробки здобули чималу популярність. Наприклад, викладачі та співробітники Московської державної консерваторії імені П.І.Чайковського беруть участь у створенні музичних освітніх комп'ютерних програм — «Джоаккіно Россіні» (DS Multimedia Productions), «Фрідерік Шопен», «Енциклопедія музичних інструментів» тощо.

В обчислювальному центрі консерваторії, який було засновано у 1991 році Ю.М.Рагсом та О.В.Харуто проводяться акустичні дослідження. О. Коротченков порушує теоретичні та практичні аспекти використання ІКТ у викладанні мистецьких дисциплін, зокрема, методика застосування віртуальних синтезаторів .

Значущість інновацій важко переоцінити оскільки сучасні педагогічні дослідження та практика вітчизняної педагогічної освіти свідчить про зростаючий інтерес до використання комп'ютерних технологій в мистецькій освіті.

Як зазначалось вище, комп'ютер може застосовуватись як допоміжний технічний засіб для митців у професійній діяльності та у процесі навчання. Сучасні прикладні інформаційні технології вимагають від студентів Інститутів мистецтв обізнаності у широкому спектрі програмних засобів, які можуть сприяти вирішенню їх професійних і дослідницьких завдань. Тому в контексті вищезазначеної проблеми необхідно виділити напрямки підготовки майбутнього викладача мистецьких дисциплін при використанні інформаційно-комунікаційних технологій, а саме:

- робота з вербальним та нотним текстом;
- розробка нових інтерпретацій музичного матеріалу за допомогою прикладних програм спеціального призначення;
- пошук нових відомостей в мережі Інтернет;
- робота з музичними ресурсами в мережі Інтернет;
- уміння користуватися електронними енциклопедіями та бібліотеками;
- використовувати ПК для творчої діяльності.

Головними перевагами застосування ІКТ в мистецькій освіті є впровадження навчальних мультимедійних програм, які сприяють наочній структуризації змістовного компонента навчального матеріалу, самостійному вибору та проходженню студентами повного або скороченого варіантів навчання.

Великим попитом серед студентів користуються віртуальні музеї та мультимедійні енциклопедії. Це віртуальні екскурсії по музеях світу, подорожі по містах, країнах і континентах, видання, присвячені класикам світової культури, шедеврам архітектури, живопису, музики. Мета таких мультимедійних продуктів - надати рівні можливості виховання загальної культури та широти світогляду.

Розвиток індустрії віртуальних музеїв, мультимедійних енциклопедій та бібліотечних ресурсів дозволив використовувати їх на фахових заняттях з музичного, образотворчого, хореографічного спрямування, а також у курсі художньої культури. В таких матеріалах представлені відомості про митців різних поколінь, їх творчі доробки, відгуки про їх діяльність тощо. Також можна прослідкувати історію розвитку різних напрямків мистецтва, прослухати запис художнього твору або переглянути відеокліп. Деякі енциклопедії передбачають перевірку знань, в яких користувачу пропонуються музичні тести та вікторини.

Властивим для цих засобів навчання є не лише поява таких можливостей, а й реалізація інновацій у педагогічній діяльності, які займають якісно нове місце в сучасній мистецькій освіті та культурі у порівнянні з традиційними засобами.

Тож, зважаючи на вищезазначені переваги, можна зазначити, що застосування мультимедійних засобів у навчальному процесі дозволяє:

- підвищити ефективність навчального процесу;
- розвинути особові якості студентів (здібність до самоосвіти, самовиховання, самонавчання, саморозвитку, творчі здібності, уміння застосовувати здобуті знання на практиці, пізнавальний інтерес тощо);
- розвинути комунікативні та соціальні здібності;
- істотно розширити можливості індивідуалізації і диференціації за рахунок надання кожному «персонального педагога», роль якого виконує комп'ютер;
- спонукати до самостійної навчальної діяльності, в ході якої студент самостійно навчається та саморозвивається;

- оволодіти навичками роботи із сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями, що сприяє його адаптації до соціальних умов, які швидко змінюються, для успішної реалізації своїх професійних якостей.

Але незважаючи на вищезазначені переваги, викладачу необхідно зважено застосовувати ці засоби у навчальному процесі. Адже при використанні ІКТ швидкість викладення матеріалу зростає приблизно до двох з половиною раз. Завдяки такій формі подання матеріалу, з одного боку слухач має можливість більше отримати інформації, з іншого — підвищена потреба в інформації, та інформаційне поле, в якому живе людина, породжують безліч проблем. Вхідний потік інформації, який обрушується на людину, настільки великий, що його, часом, важко сприймати у повному обсязі.

Великий обсяг відомостей, доступних конкретному студенту, призводить до втрати їх цінності, а також до виникнення нових умінь і навичок. Сьогодні проблема стоїть не стільки у сприйнятті інформації та перетворенні її у знання, скільки у роботі над нею – упорядковуванні, фільтрації та класифікації.

Тому перед викладачем постає нагальна потреба у значно глибшій та ретельнішій підготовці до навчального процесу для ефективного використання лекційного часу та підняття мотивації студентів, а отже вимагає застосування інноваційних методів навчання.

Наприклад, загальна інтеграція Інформаційно-комунікаційних технологій у сучасну шкільну освіту дозволяє вчителю мистецьких дисциплін включати нові розділи до курсу, що пов'язані з мистецтвом та сучасними технологіями. На таких уроках можна розглядати використання інформаційно-комунікаційних технологій для створення аранжування, запису та відтворення музичних творів.

Оволодіння сучасними музичними технологіями ставить перед вчителями досить складне завдання: на елементарному рівні навчити дітей, які не володіють музичною грамотою, не вміють грати на музичних інструментах, створювати й аранжувати музику за допомогою комп'ютерних технологій. На наш погляд, у такій ситуації потрібен правильний підбір і використання музичних програм, до складу яких виробник вніс готові музичні твори у запису, де учень за допомогою засобів музичної виразності (таких як: стиль, інструментування) може зробити власне аранжування, запис і відтворення запропонованого музичного фрагмента.

Фах педагога-музиканта через свою особливість передбачає постійну роботу над аналізом виконання музичних творів. Завдяки інноваціям в мистецькій освіті, зокрема застосуванню ІКТ, стало можливим значно полегшити цей трудомісткий процес. Вони мають використовуватись для проведення детального аналізу виконання творів тим чи іншим музикантом, для виявлення розбіжностей у деяких моментах з текстом оригіналу. Комп'ютер може провести швидкий за часом (порівняно з можливостями людини) технічний аналіз відмінностей у інтерпретаціях різними виконавцями одного й того ж твору для пізнання особливостей стилю творчості будь-якого композитора, музичного напрямку, жанрів, каталогізації фольклорних мелодій. Крім того, він може допомогти у створенні обробок власних творів у певному жанрі, музичному стилі будь-якого композитора та навіть конкретного твору.

Прогрес в розвитку електронних технологій зробив доступними комп'ютерні музичні системи для широкого кола споживачів, тому деяке програмне забезпечення спеціального призначення користуються попитом не тільки серед музикантів-професіоналів. Завдяки зручності програмного інтерфейсу з'явилась можливість залучати користувачів з мінімальними музичними знаннями. У свою чергу такі переваги дозволяють студентам Інститутів мистецтв за спеціальністю «хореографія», які вивчають музичну грамоту менш ґрунтовно, також використовувати деяку групу мистецьких програм у своїй професійній діяльності при створенні та озвученні власних хореографічних постановок.

Прогресивні зміни, які відбуваються у галузі підготовки вчителів мистецьких дисциплін, вимагають вирішення важливих завдань забезпечення ефективної роботи вищих навчальних закладів і розвитку нових освітніх програм. Поставлені завдання потребують модернізації навчального процесу у ВНЗ, переструктуризації застосування методичних засад підготовки вчителів мистецьких дисциплін та інформаційного середовища.

Тому для підготовки майбутнього вчителя мистецьких дисциплін, особливо його творчої індивідуальності, найбільш оптимальними умовами є інноваційне середовище, сутність якого полягає в розробці та впровадженні у педагогічну практику нововведень.

Література

1. *Абдуллина О.* Инновации и стандарты // Высшее образование в России. - 1999. - №5. - С.78-82.
2. *Англо-український тлумачний словник з обчислювальної техніки, Інтернету і програмування.* – Вид.1 – К.: Видавничий дім "Софтпрес", 2005. - 552с.

3. *Методология и методы психолого-педагогического исследования*: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / В.И.Загвязинский, Р.Атаханов. – 4-е изд. стер. – М.: Издательский центр "Академия", 2007. – 208 с.
4. *Педагогічний словник* / За редакцією дійсного члена АПН України Ярмаченка М. Д.- К.: ПЕДАГОГІЧНА ДУМКА, 2001.
5. *Подласый И.П.* Педагогика. Новый курс: Учебник для студ. пед. вузов: В 2 кн. - М.: Туманит, изд. центр ВЛАДОС, 1999. - Процесс воспитания. - 235 с.
6. *Пригожин А. И.* Нововведения: стимулы и препятствия (социальные проблемы инноватики). — М.: Политиздат, 1989.
7. *Статистика науки и инноваций*: Краткий терминологический словарь / Под ред. Л. М. Гохберга. — М.: ЦИСН, 1996.
8. *Тараева Г.Р.* Компьютер и инновации в музыкальной педагогике. Книга 1: Стратегии и методики. - М.: Издательский дом "Классика-XXI", 2007. - 128с., ил., компакт-диск.

УДК 37.015.31:78

Завалко К.В.

ІННОВАЦІЙНІ КОНЦЕПЦІЇ МУЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

В статье рассматриваются инновационные концепции музыкального воспитания, дается определение инновационной концепции музыкального обучения, рассматриваются инновационные концепции К. Орфа, Э. Жак-Далькроза, З. Кодая, Ш. Сузуки.

Ключевые слова: инновационные концепции музыкального обучения, К. Орф, Э. Жак-Далькроз, З. Кодай, Ш. Сузуки.

У сучасному світі поступово зміщується акцент у розумінні сутності та смислу музичного виховання в бік усвідомлення його не як додаткового та необов'язкового, а як необхідного. Адже музично-творче виховання людини, розвиток її природної музичності – це не лише шлях прилучення до цінностей культури, а і ефективний засіб розвитку найрізноманітніших здібностей людини, шлях до її самореалізації як особистості.

Досягнення ефективності навчання і виховання вимагає врахування досвіду провідних педагогів-музикантів, зокрема, озброєння інноваційними методичними досягненнями. Так, у сучасній світовій музично-педагогічній практиці існує чимало концепцій та підходів до музичного розвитку дитини. Зокрема, широкого розповсюдження набули педагогічні ідеї К. Орфа, З. Кодая, Ж. Даклькроза, Ш. Сузукі та інших. У той же час саме поняття «інноваційна концепція музичного виховання» потребує уточнення, а існуючі на сьогодні інноваційні концепції систематизації та узагальнення. Саме тому метою даної статті є уточнення поняття «інноваційна концепція музичного виховання», а також розгляд тих концепцій, які знайшли широке застосування у світовій музично-педагогічній практиці як інноваційні.

Сучасна ситуація в освіті характеризується існуванням двох основних стратегій організації навчання: традиційної та інноваційної. Як зазначає В. Ляудіс: «Є два напрями розвитку освіти – в дусі традиційного укладу його організації та в дусі інноваційної стратегії, що спирається на врахування реальних змін у характері суспільних вимог до особистості та до ролі особистості в суспільному прогресі» [10, с.14]. Адже загальноновизнаним є факт невідповідності традиційного навчання вимогам, які сучасність висуває до особистості та розвитку її пізнавальних можливостей. Саме інноваційне навчання спрямоване на розвиток особистості за допомогою спеціально організованої системи педагогічних, дидактичних та методичних змін. Зокрема необхідно пам'ятати, що точкою відліку в створенні нової концепції музичного навчання повинна стати ідея самоцінності особистості дитини.

Від початку ХХ сторіччя спостерігається процес урізноманітнення освітніх концепцій, парадигм, моделей, типів і видів освіти. В той же час у науково-педагогічній літературі немає чіткої межі між визначенням таких понять як «парадигма», «концепція», «підхід», нерідко вони ототожнюються та використовуються як синоніми. Аби внести ясність, надамо визначення цих понять. Так, парадигма (з грецьк. *paradigma* – зразок, еталон) – це панівна теорія, покладена в основу вирішення теоретичних і практичних проблем, тоді як концепція є певною точкою зору на досліджувані процеси та явища. Кожна парадигма ґрунтується на певній концепції [12, с. 43], утім втілюються парадигми в конкретних підходах.